

*** RECENZE ***

Flídrová, H. - Žaža, S.: Синтаксис русского языка в сопоставлении с чешским. Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2005, 163 s.

Na půdě olomoucké Katedry slavistiky FF UP a brněnského Ústavu slavistiky FF MU vznikla nová skripta k výuce syntaxe ruského jazyka. Jsou dle dvou zkušených lingvistů, dlouholetých vynikajících vysokoškolských pedagogů, autorů řady učebních textů, mnoha vědeckých a odborných statí. Skripta jsou určena studentům rusistiky na českých filozofických a pedagogických fakultách, jistě však po nich rádi sáhnou také učitelé ruštiny ze středních, základních a jazykových škol, aby si doplnili a aktualizovali své znalosti. Vždyť poslední ucelená vysokoškolská učebnice syntaxe ruského jazyka byla u nás vydána bezmála před čtvrt stoletím (Kubík, M. a kol.: Русский синтаксис в сопоставлении с чешским. SPN Praha, 1982).

V první části skriptu autoři charakterizují syntax jako gramatickou disciplínu a popisují základní syntaktické jednotky – slovní spojení a větu; hlavní pozornost přitom věnují větě jednoduché jak z hlediska jejích komunikativních funkcí, tak z hlediska její vnitřní struktury. Zvláštní oddíl je věnován popisu jednotlivých strukturálních typů věty jednoduché; na závěr autoři informují o faktorech ovlivňujících slovosled ve větě jednoduché.

V části druhé následuje podrobný popis souvětí zahrnující analýzu faktorů podřlejších se na konstituování souvětí. Autoři klasifikují souvětí ze tří hledisek: podle formálních prostředků připojení vedlejší věty, podle syntaktické pozice vedlejší věty a podle jejího strukturálně sémantického charakteru. Analýzou vícečlenných souvětí pak přecházejí k části třetí, v níž vysvětlují základní pojmy textové syntaxe – makrotext, mikrotext, koherence, koheze, konektory, anafora, katafóra aj.

Popisované struktury, analyzované syntaktické jevy jsou důsledně nahlíženy v porovnávacím rusko-českém plánu. Přestože čeština a ruština jsou jazyky příbuzné, lze pozorovat nejen drobnější odlišnosti, ale i řadu podstatných rozdílů ve výstavbě a v používání různých typů vět, různých syntaktických konstrukcí. Autoři je shrnují v kapitole „Характеристика синтаксической системы русского языка в сопоставлении с чешским (§§4-6)“ a dále na ně průběžně systematicky upozorňují v celém výkladu.

Autoři vycházejí z tradičního pojetí české syntaktické teorie (např. tradiční učení o vět-
ných členech, popis syntaktických vztahů ve větě a způsobů jejich vyjadřování aj.), využívají však také výsledků bádání současných ruských, českých a slovenských lingvistů (O. I. Moskalskaja, N. Ju. Švedova, G. A. Zolotova, P. Adamec, H. Běličová, M. Grepl, P. Karlík, E. Bajzíkova, J. Svetlík aj.) a systematicky věnují pozornost sémantickým, lexikálním a funkčním aspektům. Správně zdůrazňují (a tento postoj se odráží také v celém výkladu), že syntax nelze oddělovat od sémantiky, že je nutno brát v úvahu její těsné sepětí se sémantikou. Mají na paměti, že uvědomělé osvojování sémantické stránky syntaktic-

kých jevů studentům rusistiky pomáhá proniknout do sémantické struktury věty a lépe tak pochopit její smysl. Mnohde autoři vnášejí nové a zpřesňující pohledy (upouštějí např. od používání termínů „dvojčlenné“ a „jednočlenné“ věty kvůli jejich nepřesnosti a oproti předchozím učebnicím syntaxe nově pojímají popis strukturálních typů vět jednoduchých, zpřesňují popis způsobů vyjádření podřadného vztahu, popis zvláštností realizace vztahu kongruence, výklad predikátu, podmětu, sémantického subjektu, některých typů příslovečného určení aj.), používají aktuální terminologii. Celkově tedy skripta ústrojným způsobem odrážejí stav současného bádání v oboru ruské syntaxe.

Pedagogické kvality obou autorů jsou jasně patrné ze způsobu, jakým je veden výklad. Ten je přiměřeně náročný, jasný a srozumitelný, ne však nevhodně zjednodušující, je přehledně, logicky utříděn, doložen bohatými, vhodně vybranými svěžimi příklady. Skripta zohledňují současnou situaci ve výuce ruštiny, kdy na vysokou školu přicházejí studovat rusistiku posluchači často jen se základními znalostmi jazyka a jeho dobré ovládnutí je pak jedním z prvořadých úkolů na rozdíl od dřívější situace, kdy na vysoké škole bylo možno věnovat více pozornosti teorii jazyka. Autoři proto vybrali pro popis a analýzu ty nejdůležitější jevy syntaktického systému ruštiny, vyhýbají se nadměrnému teoretizování i příliš obsáhlému a podrobnému výkladu. V neposlední řadě je nutno ocenit také přehledné grafické členění textu, které usnadňuje orientaci.

Skripta jsou psána rusky; je dobře, že u některých lingvistických termínů jsou uváděny i jejich české ekvivalenty, přesto by bylo užitečné připojit rusko-český (nebo i česko-ruský) slovníček a věcný rejstřík. Jejich zařazení však patrně bránil stanovený rozsah skript i časové možnosti.

Autoři vytvořili bezesporu kvalitní učební materiály, které jsou v současné době velmi potřebné. Jejich vydání lze vřele přivítat.

Marta Vágnerová

Język i rzeczywistość. Rusystyczne studia konfrontatywne. *Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach* Nr 2266. Pod redakcją Piotra Czerwińskiego i Henryka Fontańskiego. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2005. S. 357.

Настоящий сборник содержит доклады, прочитанные на международной научной конференции, организованной с 16 по 17 мая 2002 г. Институтом восточнославянской филологии Силезского университета в г. Основец, где находится место его работы. Тема конференции была посвящена конформативному изучению русского языка. Составляющие сборник статьи, опечатанные не то на русском, не то на польском языках, могут быть отнесены к нескольким сферам лингвистического описания. В структурном отношении они распределены на четыре тематических раздела.

В начале сборника помещено содержание (*Spis treści*, с. 5-8), следует вступительное слово на польском (*Słowo wstępne*, с. 9-10) и на русском языке (*Предисловие*, с. 11-12), в котором редакторы сборника знакомят читателя с тематикой и результатами проведенной конференции.